

Bodfærdighed, bodssakramentet og bodsøvelser

Af H. Roos S.J.¹

Denne artikel, der blev trykt i *Catholica* nr. 1, 18. årgang, 1961, var ligesom Ib Andersens artikel *Opdragelse til syndserkendelse*² blevet holdt som foredrag ved et præstemøde i efteråret 1959 og senere – i forkortet form – som fasteprediken i Sankt Ansgars kirke i København i foråret 1960. I *Catholica* var følgende anført som en fælles indledning til de to artikler:

Midt i en tid, hvor der fra nogle sider lyder, advarende røster imod, at mennesket overvejer sine handlinger ud fra etiske eller religiøse synspunkter, viser der sig både blandt kristne og ikke-kristne en øget forståelse for den betydning, det har at lytte til samvittighedens røst.

Denne samvittighedens røst dadler eller godkender de menneskelige handlinger. For katolske kristne er denne naturlige vurdering yderligere suppleret af en overnaturlig vejledning. Gud har åbenbaret sig - har gennem sin søn Jesus Kristus tilkendegivet for mennesker sin guddommelige hensigt og vilje med mennesket og samtidig givet det sine nådemidler: sakramenterne som kilder at øse af for at nå frem til dette mål. Blandt disse nådemidler er bodens sakramente, som ikke blot hjælper mennesket til at se sig selv og sit liv i forhold til Gud - se hvorved det skiller sig fra Gud (d.v.s. synder imod Gud), men tillige befrier mennesket for dets syndebyrde.

De tre begreber: bodfærdighed, bodssakramentet, bodsøvelser, hvis eksistensform i moderne katolicisme vi skal undersøge, står ikke ved siden af hinanden, men danner en indbyrdes enhed. Teologerne taler om, at den i bodssakramentet af Kirken pålagte bod hører med til selve det sakramentale tegn. Vi ved, at den ganske vist ikke er en væsensnødvendig, men dog integrerende del. Som sådan tager den del i den sakramentale virksomhed »ex opere operato«. Bodssakramentets hellige liturgi er endnu ikke fuldendt, når synderen forlader skriftestolen. Den sakramentale bod hører med til sakramentets tegn, ja, den danner – uden at ophøre med selv at være sakramental – en enhed med hele livet, for så vidt det er bod. Det bliver jo også sagt til det menneske, der modtager absolutionen: »det gode, som du måtte gøre, og hvad ondt, du skal lide, bringe dig dine synders forladelse«. Meningen med slutningsbønnen i ønskeform »Passio Domini ... «³ er jo deri at få pønitenten⁴ til at indse, at hele hans liv skal opfattes som en fortsættelse og udvidelse af den pålagte sakramentale bod. Med andre ord: de aktive og passive bodsøvelser og bodfærdigheden, forstået som livsholdning og dyd, hører sammen med bodssakramentet. Bodfærdighed er både en forudsætning for og en følge af bodens sakramente.

Vi må altså begynde med bodssakramentet. Hvilke tanker gør den moderne katolicisme sig om dette sakramente? Der er i vor tid tale om en fornyelse af dette sakramente, om en genopdagelse af »glemte sandheder«, om en inderliggørelse. Jeg holder mig i det følgende til Karl Rahners artikel »Vergessene Wahrheiten über das Bussakrament« (Schriften zur Theologie 11, 143-183) og til de

¹ Heinrich Roos, katolsk præst og jesuit, f. 1904 i Rudesheim, d. 1977 i København. Lektor ved Københavns Universitet 1954-74.

² Ib H. Andersen: *Opdragelse til syndserkendelse*, catholica.dk #1006-01.11.2004

³ Bønnen lyder i sin helhed: »Vor Herres Jesu Kristi lidelse, den salige jomfru Marias og alle helgens fortjenester, det gode, som du måtte gøre, og hvad ondt du skal lide, bringe dig dine synders forladelse, nådens forøgelse og det evige livs løn. Amen.«

⁴ Den, der skrifter. Red.

resultater, de to møder er kommet til, som »Centre de Pastorale Liturgique« har holdt i april og september 1958. Karl Rahner taler især om dogmatiske problemer; de to franske møder beskæftiger sig med liturgiske og praktiske problemer i forbindelse med bodssakramentet.

Man kommer i den moderne katolicisme mere og mere væk fra en blot moralsk opfattelse af bodens sakramente. Man taler med forkærlighed om »skriftestolens liturgi«, og man vil for intet i verden, at man forveksler denne liturgi med en psyko-terapeutisk behandling. Desuden kan man hos nulevende teologer mærke en tydelig tendens til ved behandlingen af bodens sakramente at fjerne sig fra en moralsk til fordel for en mere organisk betragtning. Det vil sige, at man betragter bodens sakramente ikke som en næsten automatisk indretning, hvor Gud gennem præstens absolution tilgiver den angrende synder hans fejltrin; men man interesserer sig i stigende grad for den måde, hvorpå dette sker. Jeg tror, det vilde være godt, hvis man i vore prædikener og vor undervisning lagde mere vægt på den tanke, at Gud ikke blot tilgiver os vore synder, men at dette i sakramentet sker ved en identifikation med den sonende Kristus. Hvad Thomas af Aquin siger om dåbens sakramente: »Mennesket bliver en mystisk person med Kristus«, gælder også om bodens sakramente.

Måske vil en og anden sige: det er kun teori. Jeg tror det ikke. Vor forkyndelse af bodens sakramente vil vinde i dybde. Og denne tankegang kaster et ganske nyt lys over det såkaldte *devotions*skrifttemål.⁵ Naturligvis er skriftemålets ypperste frugt: fred med Gud og Kirken. Men foruden dette er meningen med skriftemålet også en inderlig forening med Kristus. Det bliver til en kærlighedsakt. Og netop ved denne forening – den sakramentale: »ex opere operato«, og den personale: »ex opere operantis« – modtager vi syndernes forladelse.⁶

2.

Dette fører os til en anden tanke, som også fremhæves af Karl Rahner. De fleste præster husker sikkert fra deres teologistudium det kontroverselle spørgsmål om »materia« i bodens sakramente. Og de fleste vil sikkert – hvis de overhovedet kan huske det – tænke på det som et kedeligt og tomt mundhuggeri, som er uden nogen som helst betydning for vor praksis og det religiøse liv. Det drejer sig om pønitentens medvirken ved sakramentets forløb. Skotisterne⁷ mener, at den kun er en forudbetingelse, og at sakramentets væsen ene og alene består i præstens absolution. Thomisterne⁸ derimod mener, at pønitentens personlige medvirken hører med til sakramentets væsen som »materia« eller »quasi-materia«. Er dette kun en strid om kejserens skæg? Jeg tror det ikke. Hvis man antager den thomistiske tese, er den angrende synder med til at sætte det sakramentale tegn og derfor også medårsag til den sakramentale nåde. Han er ikke blot en passiv modtager, men den, der sammen med præsten aktivt celebrerer hint hellige mysterium, som er årsag til den nåde, han modtager. Vi må væk fra den skrækkelige anskuelse, som så ofte med rette forarger protestanter, at man »blot« behøver at skrifte sine synder. Som om skriftemålet var en magisk, en automatisk indretning. Bodens sakramente er tværtimod det mest personlige af alle sakramenter. Pønitentens personlige medvirken er i den grad nødvendig, at den ligefrem er en del af sakramentet. Naturligvis kan man sige, at det har vi altid vidst, Men vi må i vor forkyndelse lægge vægt på denne side af sakramentet. Det er i den grad rigtigt, at præstens absolution i visse grænsetilfælde er uvirksom, når pønitentens forberedelse er mangelfuld eller kun på skrømt. Lad os atter gøre skriftemålet til en »actus humanus« og ikke blot en »actus hominis«. ⁹ Det vilde ligge på linie med hele den personalistiske og eksistentialistiske holdning, som er så udbredt i vor tid.

⁵ Fromhedsskriftemål. Red.

⁶ Et fuldført sakramente skænker altid den nåde, som det er tegn på, medens virkningen af nåden i al fald delvis afhænger af modtageren. Red.

⁷ Tilhængere af franciskaneren Johannes Duns Skotus (1265-1308). Red.

⁸ Tilhængere af dominikaneren Thomas af Aquin (1225-1274). Red.

⁹ En menneskelig handling og ikke blot et menneskes handling. Red.

3.

En tredje tanke: lad os atter sætte bodens sakramente i sin ekklesiologiske¹⁰ sammenhæng. Vi alle – præster og lægfolk – er mere eller mindre smittet af individualismen. For os er skrifternålet først og fremmest noget, som foregår mellem Gud og den enkelte sjæl: »solus cum solo«.¹¹ Når vi tænker på eller taler om bodens sakramente, kommer vi let til at tænke på bodssalmens »tibi soli peccavi«.¹² Men Karl Rahner siger med rette: »Siden Guds ord selv er blevet menneske og i sin Hellig-And for stedse har forenet sig med de helliggjorte forløstes menighed, har bodssalmens »tibi soli peccavi« ikke mere klangen af ensom individualisme«. Enhver synd er samtidig også en synd mod fællesskabet. Den kristnes synd er et angreb mod Kirkens hellighed. Den døbte skal gennem sit liv bidrage sin del til, at den hellige Kirke, hvis lem han er, også moralsk er den hellige Kirke. Den kristne, som synder, forsynder sig mod sin delagtighed i Kirken og mod Kirken, Dette gælder ikke blot de såkaldte svære synder, men også de såkaldte tilgivelige synder. Sådanne synder er en hindring for den guddommelige kærligheds vækst i mennesket; og netop derfor formindsker de også den guddommelige kærligheds dybde og kraft, som skulde være i Kirken, for så vidt den er hellig. De bidrager til en sænkning af Kirkens niveau. Overfladiskhed, lunkenhed, større eller mindre egoisme, mangel på bønnens og bodens ånd er derfor en forseelse mod Kirken. Man siger, at det moderne menneske næsten ikke kan realisere den tanke at ville være lykkelig uden at tænke på næstens lykke, at det ikke vil vide af en lykke, som ikke samtidig også er næstens lykke. Hvis dette er rigtigt, måtte det ligefrem pine os, at vi - selv i vore hemmeligste tanker - er medansvarlige og medskyldige med andre, at vor svigten og utroskab breder sig over hele Kirken og ud over den. Ingen lever for sig selv alene. Følgelig synder heller ingen for sig selv alene. I verdens mørke, i dens syndighed, i Kirkens manglende liv, som vi så ofte beklager, som om vi var uden skyld i det, ser vor egen synd på os. Netop derfor, fordi enhver synd er en synd mod Kirken, kræves det, at vi bekender vor synd for Kirkens åsyn, in facie ecclesiae. Bodssalmens »tibi soli peccavi« er i Kirkens liturgi blevet til »Confiteor Deo, omnibus Sanctis, et vobis, fratres«.¹³

4.

Når præsten sidder i skriftestolen og forvalter sit embede som én, der på Guds vegne udtaler forsoningens virksomme ord, beder han, inden han kommer til »Ego te absolvo«, »Misereatur« og »Indulgentiam«.¹⁴ Efter absolutionen beder han den skønne bøn »Passio Domini«,¹⁵ som på Thomas af Aquins tid endnu var noget nyt. Hvor ofte udtaler vi ikke disse ord tankeløst og lidt hastigt, hvis vi ikke undlader dem helt, fordi vi må skynde os, eller der er mange, som vil skrifte. Vi ved allesammen, at de ikke hører til den nødvendige »forma sacramenti«.¹⁶ I de allerfleste tilfælde ved de troende slet ikke, hvad det er præsten hvisker, skønt de dog burde kende i det mindste de to første bønner fra messens trinbøn.

Man bør ikke gå for hurtigt hen over disse bønner. De er nemlig den sidste rest af den ældgamle bodsliturgi. I oldkirken tog hele menigheden aktiv del i rekconciliationens ritus. Hele Kirken bad sammen med og for den bodfærdige synder. I disse små bønner kommer det netop til udtryk, at hele Kirken er impliceret i denne liturgiske akt. Alene den kendsgerning, at nogen kommer til skrifte, er allerede et resultat af den nåde, som altid kommer os i forkøbet. Og denne nåde kommer til os gen-

¹⁰ Kirkelige. Red.

¹¹ Mellem Den Ene Gud og det enkelte menneske. Red.

¹² "Mod dig alene har jeg syndet" (Sl 51,6). Red.

¹³ "Mod dig alene har jeg syndet" er blevet til "Jeg bekender for Gud, alle helgener og jer brødre". Red.

¹⁴ "Jeg løser dig", "Den almægtige Gud forbarme sig" og "Den almægtige og barmhjertige Herre skænke dig mis-kundhed". Red.

¹⁵ Se note 3.

¹⁶ De formelle betingelser for, at et sakramente kan meddeles gyldigt. Red.

nem Kirkens formidling, som er »ursakramentet«. Disse små bønner er foruden meget andet også et synligt tegn på, at det, som foregår i skriftestolen, ikke blot er en individuel handling, men en kirkelig handling, en liturgi. Heraf følger:

- 1) Man bør ikke undlade dem uden vigtig grund.
- 2) Man skal bede dem værdigt og tydeligt, således at de bliver forstået og ikke blot mumlet.
- 3) Man skal belære de troende om, hvad deres indhold er. Man kan f. eks. udmærket holde en prædiken over bønnerne »Passio Domini«.
- 4) Man burde måske også lade pønitekten svare med et tydeligt »Amen« for så at sige at ratificere Kirkens ønske. Hvis disse små bønner eller ønsker ene og alene er rettet til pønitekten, er det ikke urimeligt, at han også svarer på tiltalen. På denne måde bliver pøniteten også aktiv i bodssakramentets modtagelse.

5.

Måske har vi opholdt os for længe ved rent teoretiske problemer. Tilbage til sjælesorgens praksis! På kongressen i Versailles har man især beskæftiget sig med problemet »Fælles påskekristernål«. Skriftemålet før de store fester stiller ikke blot store krav til klerus¹⁷, men det pædagogiske og liturgiske resultat er ofte meget ringe. Man søger derfor efter nye former. Man forsøger en ny tilknytning til den gamle bodsliturgi og leder efter en ny para-liturgi.¹⁸ Overfor enhver form for fornyelse har man dog tre forbehold: 1) skriftemålets hemmelighed må under alle omstændigheder garanteres, 2) den sakramentale absolution må forbeholdes det individuelle skriftemål, 3) hvis man eventuelt tænker på en fælles bodsakt, må denne ikke bringe skriftemålshemmeligheden i fare.

Udgangspunktet for de forskellige forsøg er følgende. jeg citerer kongressens akter: »Det lader til, at en »bodsliturgi« svarer til et påtrængende behov i den kristne menighed, og at en sådan ville lette en ordentlig forvaltning af bodssakramentet, som bliver så meget desto vanskeligere, jo mere præsternes antal formindskes i forhold til de troende.«

På kongressen i Versailles blev der nu gjort rede for forskellige modeller for en sådan para-liturgi, der allerede i længere tid har været praktiseret i enkelte franske sogne. Da de allesammen ligner hinanden, kan det være tilstrækkeligt at anføre et enkelt eksempel. Det er sognepræsten i Petit-Colombes, p. Louis Rétif, som fortæller følgende:

Man har i Petit-Colombes indført en fælles højtideligholdelse af bodssakramentet såvel i fasten som i adventstiden med det formål at give en større tilskyndelse til modtagelse af sakramentet, men først og fremmest for at oplære de troende i en værdig modtagelse af sakramentet. Inden man indførte denne paraliturgi, havde man i årevis dyrket sognets fællesliv, desuden i et helt år prædiken over bodens sakramente. Ydermere har skriftefædrene i skriftestolen systematisk arbejdet på at belære de troende om sammenhængen mellem synd, bod og fællesskab, således at man med rette kunne forudsætte sognets indre forberedelse. Selve den liturgiske højtidelighed havde følgende form:

Efter en indgangssalme følger den fælles forberedelse. Først læser forskellige præster korte tekster af den hellige skrift (profeterne, salmerne, Pauli breve, evangelierne). Disse tekster varierer, men står altid under en fællestanke og formidler en indre sammenhæng. Derefter beder man i fællesskab til Helligånden, hvorefter deltagerne sætter sig ned til samvittighedsransagelse. Denne ledes af sognepræsten og er forbundet med forklaringer og formaninger; den afbrydes stadig af tavshedsintervaller. Derefter modtager de troende askekorset, hvorved denne ritus atter får sin oprinde-

¹⁷ Gejstligheden. Red.

¹⁸ Offentlig andagtsform uden for, men i overensstemmelse med den officielle liturgi. Red.

lige mening tilbage; så beder de i fællesskab »confiteor«¹⁹ og opvækker hver for sig i stilhed anger og forsæt i tilslutning til en bøn, som præsten beder.

Derefter begiver præsterne sig i skriftestolen; kun en af dem bliver med den sædvanlige assistens tilbage ved alteret. Denne leder, medens de andre skrifter, fællesbønnen, som skiftevis består af salmer, lektioner og intervaller af tavshed, for at undgå enhver form for monotoni. Skriftefædrene afholder sig fra formaninger i skriftestolen, med undtagelse af de tilfælde, hvor det er absolut påkrævet, og kræver kun, at man bliver i kirken, indtil gudstjenesten er afsluttet. For at skriftemålene ikke skal blive for langvarige, regner man med en præst for hver 40 pønitenter. Umiddelbart efter bodssakramentets højtideligholdelse følger den af sognepræsten celebrerede messe med kommunion, og det hele afsluttes med en kort tale, der giver praktiske formaninger og formulerer fælles forsæt.

Rétif giver følgende bedømmelse: flere har skriftet, som ellers ikke var til at få til at skrifte. Selve skriftemålet var takket være den omhyggelige forberedelse grundigere end ellers. Men han understregede, at alt afhænger af den omhyggelige forberedelse. I diskussionen blev der gjort opmærksom på, at man i henhold til den gamle bodsliturgi egentlig måtte begynde med samvittighedsransagelse og anger på askeonsdag, derefter benytte hele fastetiden til personlig og fælles bod og en fordybet samvittighedsransagelse for til sidst at lægge syndsbeholdelsen samt absolutionen i selve den stille uge.

Det kunde være interessant her at gengive de resultater, som kongressen er kommet til. De er nedlagt i form af en række resolutioner:

- 1) Det at prædike bod er et af grundemnerne i det bibelske budskab.
- 2) Selve boden er liturgisk set ikke indskrænket til bodssakramentet. Også dåben, messeofret, visse liturgiske tider, bærer bodskaraktet. Overleveringen vidner om, at bod som holdning (= bodfærdighed) også efter syndernes tilgivelse skal vare ved.
- 3) Det moderne ord »bod« udtrykker ikke tilstrækkeligt den meningsfylde, som ligger i det bibelske ord »Metanoia«.²⁰ Ordet »bod« udtrykker nærmest kun det negative aspekt. Man må stærkere betone, at henvendelsen til Gud er noget glædeligt og forløsende.
- 4) Den kristne bod foregår ganske vist på en kanonistisk²¹, moralsk og psykologisk basis, men er i sit væsen en religiøs akt. Den er Guds nåde og menneskets svar på denne nåde. I pønitentens handlinger: samvittighedsransagelse, anger, forsæt, syndsbeholdelse og sone må tanken om et møde med den Gud, som elsker os, træde stærkere i forgrunden.
- 5) Jo mere en kristen gør fremskridt i det indre liv, desto mere vil han føle, at bod eller bodfærdighed er den holdning, som svarer til hans tilstand: noget som er karakteristisk for alle helgener.
- 6) Bod er såvel en individuel akt fra de enkelte troendes side som en fællesakt, der angår det kirkelige fællesskab. Som sådan skal den have plads på alle trin af det kirkelige fællesskab.

Med hensyn til sjælesorgen afledes heraf følgende:

- 1) med hensyn til pønitenten: man må vogte sig for to fejltagelser. Hvis der ikke sker en forandring i det kristne liv til trods for modtagelsen af bodens sakramente, ligger skylden ikke i sakramentet, men i den kendsgerning, at man modtager det uden den tilsvarende personlige oprigtighed. Og omvendt: en livsforandring kan ikke gå forud for sakramentet, men er dets egentlige frugt. Den hyppige modtagelse af skriftemålet fordyber dets virkning.

¹⁹ "Jeg bekender". Red.

²⁰ Omvendelse. Red.

²¹ Kirkeretlig. Red.

- 2) med hensyn til skriftefædrene: Når pønitenten hører præstens formaning i skriftestolen, må han være klar over, at han i dette privilegerede øjeblik i og gennem præsten møder Gud, som elsker os.

Dette møde i skriftestolen må være båret af den barmhjertighedens ånd, som faderen viste den fortabte søn, og må på den anden side hjælpe sønnen til at skabe sit liv påny. De troende må kende præstens ceremonielle gestus og ord, og disse skal udføres omhyggeligt og højtideligt. Børnenes første skriftemål er særligt vigtigt.

Skriftefaderen skal ikke nøjes med pønitentens bekendelse af de enkelte syndige handlinger, men skal hjælpe ham til at finde frem til de drifter og tilbøjeligheder, som ligger til grund for disse.

Kirkehistorien viser faren ved en alt for stor strenghed. Denne afskrækker og svarer ikke til den gode hyrdes forbillede. Præsten skal ikke glemme, at han også selv trænger til bod.

- 3) med hensyn til sognene som fællesskab: Man må ikke glemme forkyndelsen af boden, som det altid har været skik i Kirken. Og der foreligger et behov for at bringe bodssakramentets private modtagelse i en snævrere forbindelse, især i påsketiden, med den bod, som er pålagt hele Kirken som opgave. Men disse bestræbelser forudsætter, at hele sjælesorgspraksis'en mere end hidtil bestræber sig på at vække sansen for boden, også hos den religiøst set aktive del af befolkningen, og at de allerede bestående lejligheder, hvor man i fællesskab giver udtryk for denne bodssans, bliver fremmet.

Jeg har omtalt disse forsøg, fordi de fortæller os noget om bodssakramentet i moderne katolicisme. Men på den anden side er disse forsøg vokset frem af en typisk fransk situation, som er fremmed for os. Derimod er alle iagttagere af de religiøse forhold klar over én ting: medens modtagelsen af den hellige kommunion er gået stærkt frem i de sidste 50 år, kan noget tilsvarende ikke siges om skriftemålet. Statistikken belærer os om det stik modsatte. En overbetoning af vor mystiske identifikation med Kristus har sikkert været skyld i denne tilbagegang, især i den liturgiske bevægelses første stormfulde år. I mellemtiden har bølgerne lagt sig. Og det vil være en klog sjælesorgspraksis' opgave at give bodssakramentet den plads tilbage, der tilkommer det i sakramenternes organisme. Det må gøres *sine ira et studio*,²² og med behørig hensyntagen til den kendsgerning, at vi alle, præster og kirkefolk, er og forbliver syndere.

6.

Slår vi op i den store »Ordbog over det Danske Sprog« under »bodfærdig«, vil vi finde følgende definition: »bodfærdig er en, som er rede til at gøre bod for sine synder«. Som synonym angives: »angergiven«. Én ting er i det mindste givet: bodfærdighed betyder i modsætning til bod ikke den enkelte akt, men en »habitus«, en varig holdning i vort religiøse liv: en holdning, som regner med, at vi er syndere. Vi kan hurtigt blive klar over, at denne indstilling, bodfærdigheden, ikke just hører til vor tids yndlingsemner. Bodfærdigheden er ikke moderne. Denne mindre velvillige indstilling overfor den gamle dyd »bodfærdighed« skyldes for en stor del påvirkning udefra. Ikke en bevidst påvirkning, men en ubevidst, bevirket af tidsånden. Modstanden mod bod og bodfærdighed er en frugt af den moderne livsindstilling. Siden renaissancens dage, men især siden Kant er mennesket stolt af sin egen magt: det autonome menneske. En næsten pelagiansk²³ tillid til menneskenaturen breder sig, som ikke mere regner med menneskenaturens onde tilbøjeligheder og næsten fuldstændig borteliminerer begrebet synd. I den moderne, af Nietzsche, Heidegger og Sartre inspirerede eksistentialistiske litteratur møder vi det menneske, som lever »hinsides godt og ondt«, som kun

²² Uden vrede og tendens. Red.

²³ Munken Pelagius (360-420) lærte, at mennesket helt eller delvis selv kunne opnå frelse uden Guds nåde. Red.

lyder sin egen samvittighed. Da man ikke mere kender faste normer, kender man heller ikke synd. En yderliggående situationsetik opløser hele den traditionelle moral.

Bod forudsætter kravet om fyldestgørelse overfor en personlig Gud. I et ateistisk verdensbillede mister boden enhver betydning. Desuden har den i den liberale protestantisme yndede, ensidige fremhævelse af den kærlige Gud hos mange mennesker svækket fornemmelsen for den sandhed, at i forholdet til Gud spiller også retfærdigheden en rolle. I romaner, film og teaterstykker bliver det livsbekræftende prist som det eneste saliggørende. Bod og bodfærdighed synes ud fra dette synspunkt at være noget livsbenægtende. En vis rolle spiller også det moderne menneskes angst for at blive konfronteret med sin egen fortid og dermed med sig selv, uden maske. Man flygter for sit eget jeg og er bange for at dukke ned i sig selv.

Overfor disse mere eller mindre klart formulerede vrangforestillinger påhviler det den moderne katolicisme at gennemtænke bodens og bodfærdighedens problem påny. Thi emnet »Metanoia« er et af de centrale emner i den bibelske forkyndelse. Vi må forklare moderne mennesker, at bodfærdighed har en væsentlig plads i den kristne antropologi. Når jeg spørger: hvad er det kristne menneske?, lyder svaret ved siden af mange andre væsentlige ting jo dog også: det kristne menneske er et bodfærdigt menneske. Den moderne psykologi såvel som den moderne litteratur – tænk blot på Dostojewski – har lært os, at den personlige skyld har en eksistentiel dybde, som oplysningsmentaliteten ikke anede. Camus' »Faldet« – for kun at nævne en af de typiske tidsromaner – viser med al tydelighed, at synden ikke blot er en akt, der sker på et bestemt tidspunkt, at synden ikke blot er en begivenhed, der sker »med« et menneske, der i grunden forbliver godt, og hvem synden kun juridisk tilregnes, men at synden udspringer af det »onde hjerte« og forpester hele eksistensen. Metanoia er derimod den souveræne akt, hvorved Gud griber ind i vort liv og forandrer det radikalt. Bod forstået som bodfærdighed, der er en særlig dyd, er ikke blot viljen til et nyt liv. Konkiliet i Trient afviste Luthers ofte citerede sætning: den bedste bod er et nyt liv. Bod er også mere end dens centrale akt: anger, d.v.s. bortvendelse fra synden og overgivelse til Guds tilgivende kærlighed. Den indbefatter også gudsfrygt, d.v.s. mod til at acceptere sin egen eksistens mod alle »fortrængninger«. Den betyder, at man anerkender sin egen fortid i dens syndighed. Bod er det samme som absolut ærlighed over for sig selv. Bod betyder, at man er rede til at lade sig overbevise om sin syndighed, og at man ligeledes er rede til at sønderbryde sin farisæiske selvretfærdighed. Bod betyder, at man i al ærlighed er bange for synden, som stadig truer: *sobrii estote et vigilate!*²⁴ Bod betyder kampen mod synden ved bodsøvelser. Den betyder endvidere alvorlig vilje til et nyt liv forbundet med tillid til nåden, som sejrrikt gennemtrænger vor svaghed. Bod betyder kampen mod det onde begær i alle dets former, viljen til at modtage Guds nåde i bodens sakramente. Den betyder også tålmodighed, ydmyghed, som bærer syndens følger i ens eget og andres liv. Bodfærdighed betyder ansvar for kampen mod det onde i Kirken og verden. Alle disse ting må gennemtænkes påny og formuleres i et sprog, der forstås af vor tids mennesker, således at de føler, at vi ikke er uforstående for deres vanskeligheder. Denne nye opdragelse til bodfærdighed kræver meget af os præster: takt, kærlighed, men også mod.

7.

Lad os et øjeblik dvæle ved de aktive bodsøvelser! I en klassisk tekst, Ignatius af Loyola's Åndelige Øvelser²⁵, beskrives de på følgende måde: »Den ydre bod er en frugt af den indre og består i en tugtelse for de begåede synders skyld. De udføres især på tre måder: 1) faste, 2) nattevågen, 3) kødets spægelse ved at berede det et føleligt afsavn.« Meningen med det sidste er ifølge Ignatius af Loyola en tredobbelt: for det første fyldestgørelse for begåede synder; for det andet for at overvinde sig selv

²⁴ "Vær vågne og ædru" (1 Thess 5,6). Red.

²⁵ Dansk udgave: "St. Ignatius af Loyolas Exerctiebog", Pauluskredsen 1938, s. 81-82. Red.

i den hensigt, at sanseligheden må adlyde fornuften; og for det tredje for at søge og at opnå en eller anden nåde eller gave, som man ønsker og begærer.

Den sidste form for aktiv bodsøvelse, »kødets spægelse«, spiller stadig en vis rolle i ordenslivet. I visse gamle katolske lande (Polen, Spanien) praktiseres den stadigvæk. Men vi må ærligt indrømme, at den over hele linien er stærkt på retur. Især den unge generation møder den med en indgroet mistillid. Det franske tidsskrift »Christus« startede for nogle år siden en enquête »La mortification dans notre vie chrétienne«, hvis resultater er blevet offentliggjort (Christus 1956, nr. 9).

Denne enquête henvendte sig til unge, religiøst aktive katolikker. Svarene er meget oplysende. Man er enig om, at den nuværende situation er meget ugunstig for denne aktive mortifikation, ja, at den ofte gør den praktisk talt umulig. Som grund anføres den moderne civilisations dyrkelse af fornøjelser, luksus og *la vie facile*.²⁶ Men måske endnu vigtigere er den kendsgerning, at det moderne liv er overordentlig trættende og krævende. Travlheden jager os fra den ene opgave til den anden. Som modsætning føles der efter anstrengelser et behov for afslappelse og rekreation. Dertil kommer, at den moderne opdragelse går ud på at skåne de unge for de smerter og skuffelser, som den ældre generation sloges med. Den vil, at de i så høj grad som muligt skal nyde det nuværende livs goder. Vigtige er også de grunde, der taler imod mortifikationen, fordi man ikke forstår den. Mange forveksler den med asketiske kraftpræstationer, den er ofte forbundet med sentimentale minder fra barndommen og den første skoletid, den er knyttet sammen med en individualistisk og borgerlig tankegang; dybere set kan den ofte være et selvbedrag: ressentiment, fortrængt skyldfølelse, usund kærlighed til smerten, masochisme og så videre. Man betragter bodsøvelsen med Freuds skeptiske øjne. Andre mener, at den skader selvudfoldelsen, at den står i modsætning til en altomfattende humanisme. Den er negativ i modsætning til en stærk, glad og myndig kristendom.

Derimod er der i den positive del af denne enquête visse ting, som peger ud i fremtiden. Faste, almisse og bøn, eventuelt også valfart, har stadig deres betydning. Men man er klar over, at der må findes nye former for bodsøvelse, former, som svarer til vor tid, kultur og civilisation. Der nævnes: afkald på eller mådehold i spiritus- og nikotinforbrug, kritisk afstandtagen fra de tilbud, som kommer fra den moderne forlystelsesindustri (film, fjernsyn, radio, turisme etc.). En del svar kan sammenfattes under begrebet: *Soumission aux événements et service fraternel*.²⁷ Man akcepterer livets ofte hårde betingelser, især i samkvemmet med andre, og ser deri sin bodsøvelse. Dette svarer ganske nøje til Tridentinerkonciliets omtale af bodsøvelserne: »de lidelser, som Gud sender os, og som vi skal bære i tålmodighed«. Det, vi ikke kan forandre, må vi bære i tålmodighed. Det vil sige: en i sig selv negativ situation kan ved vor indstilling gøres til noget positivt, til en bodsakt med den hensigt at ville sone egne og fremmede synder. Der ligger her et stort felt, som endnu er uopdyrket. Vi mangler en moderne askese. Den burde skrives af lægfolk. Beherskelse af irritation, tålmodighed i livets små besværligheder, venlighed, hensyntagen i ægteskabet, stadig overvindelse af den ofte skjulte egoisme, selskabelighed, overholdelse af færdselsregler og mange andre ting. Her venter der det kristne lægfolks askese en stor opgave: at fylde de mangler og afsavn, som den moderne civilisation fører med sig, med en dyb kristen mening. At løfte dem op i kristent perspektiv. At være midt i denne verden og dog ikke af denne verden.

²⁶ Det overfladiske liv. Red.

²⁷ Finde sig i livets tilskikkelser og tjene sine medmennesker. Red.